

Fakafe'iloaki atu koe kiho 'api meihe

Kāinga Ora home

Neongo kapau 'e 'ikai te ke lau 'a e tohi ni he
taimi ni, tauhi pe mo **tukufakalelei**.

Ko e 'uuni me'a 'e fiema'u ke ke 'ilo ki ai

Ko 'emau palomesi ka koe.....	peesi 3
Talanoa mai.....	peesi 4
Tauhi eni ko ho 'api	peesi 6
Ko 'api ke malu.....	peesi 10
Ko ho kaungā'api	peesi 15
Ko ho'o aleapau (Tenancy Agreement).....	peesi 19

pea mo e ngaahi me'a 'aonga kehe.

Tali fiefia koe ki ho 'api fo'ou Kāinga Ora .

**'Amanaki pe 'i he taimi te ke lau ai 'a e tohi ni kuo
lava e fetukutukú mo maau lelei.**

Ko e tohi fakahinohino ko ení 'oku kakato ai e ngaahi
me'a 'oku fiema'u ke ke 'ilo ki ai fekau'aki mo ho
aleapau (Tenancy Agreement) mo ho 'api.

'Oku kau ai mo e ngaahi me'a kehe hangē ko e:
tokanga'i ho nofo'anga, totongi taimi totonu ho'o
rent, tauhi ho falé ke mātu'u, pea mo ke hoko ko
ha kaungā'api lelei. Ko 'ene tonu ko ia 'a hono
fokotu'utu'u 'ae 'uuni me'a ni 'e hoko leva 'a 'emau
'ū 'api nofo'angá ko ha feitu'u lelei ki he nofó mo e
mo'ui fiefia.

Nofo fiefia ho 'api fo'ou, pea ke fetu'utaki mai kapau
ke fiema'u ha tokoni.

Ko 'emau palomesi kia koe

Temau tokanga'i koe 'aki e 'ofa mo e faka'apa'apa pea 'oku mau fakatauange te ke fai pehē mai kia mautolu foki.

Ko e ngaahi me'a eni teke amanaki meia kimautolu:

- Temau tokanga'i koe 'aki e 'ofa mo e faka'apa'apa'i.
- Te mau fanongo atu, tatau ai pe, pe ko hai koe mo e tu'unga 'oku ke 'i ai.
- Te mau faitotonu ma'u pe mo ta'efilifilimanako.
- Te mau fai ki he me'a 'oku mau lea'aki.
- Te mau fakahoko atu 'a e me'a kotoa pe 'e fiema'u ke ke 'ilo ki ai, ihe taimi 'oku fiema'u ke ke 'ilo ai.
- Pea te mau fakahoko e me'a kotoa pe te mau ala lavá ke mahino ko kimautolu 'a e kautaha fale lelei taha.

Ko 'emau palomesi ena. Kapau 'e 'ikai temau fakahoko kakato eni, kataki 'o fakahā mai.

Talanoa mai ka mautolu

‘Oku mau ‘i heni ke tokoni atu. Ko ia kapau ‘oku ke fie talanoa mai pea ke kataki ‘o fetu‘utaki mai pe.

Senitā Tokoni ki he Kasitoma - Customer Support Centre

Ko e ngaahi faka‘eke‘eke kotoa pe, telefoni ki he **0800 801 601** mei he **8am** ki he **6pm Mōnite** ki he **Falaite**. ‘Oku ta‘etotongi ‘o kau ai kapau ko ho‘o fetu‘utaki mei ha telefoni to‘oto‘o.

Ko e ‘ū fiema‘u fakavavevavé ‘e tali atu ‘i ha fa‘ahinga taimi pe, houa ‘e 24 ‘aho ‘e 7 he uike.

Kapau ‘oku palopalema ho‘o fanongó ‘e lava ke ke fetu‘utaki mai ki he **NZ Relay Service** ‘i he nzrelay.co.nz pe ko ho‘o fax mai he **0800 201 202**.

‘Ofisi fakavahenga

Kapau te ke fiema‘u ke ke sio mai ka mautolu ‘oku ‘atā homau ngaahi ‘ofisi fakavahengá mei he **9am** ki he **4pm Mōnite** ki he **Falaite**.

Online

‘E malava ke ke faka‘eke‘eké online mai ‘aki hono fakafonu ‘a e foomu ‘oku ma‘u atu he uepisaiti **www.kaingaora.govt.nz**

My Kāinga Ora

My Kāinga Ora ko ha sevesi online fo‘ou ne fokotu‘u ke ne tokanga‘i ho ‘api, vakai‘i ai ho‘o ‘akauni, sio ai he ngāue monomono ke fai, mo e ‘ū me‘a kehe pe. ‘Oku faingofua mo vave Ki ha toe fakaikiiki vakai ki he **www.kaingaora.govt.nz** lomi‘i e “online services” ‘i ‘olunga he tafa‘aki to‘omata‘u ‘o e peesi.

Fakahoko mai pe teke fie lea ‘i ho‘o lea fakafonua

Te mau lava foki ‘o tokoni atu kapau te ke fiema‘u ke ke talanoa mo ha taha ‘oku lea faka-Tonga – talamai pe lea te ke fiema‘u ke mo talanoa ai.

Talanoa mai ka mautolu

Tauhi eni ko ho ‘api

‘Oku taau ki he taha kotoa pe ke nofo ‘i ha ‘api ‘oku malu, māfana mo mātu‘u, nonga mo tauhi lelei.

Kapau ‘oku ‘i ai ha me‘a ‘i ‘api na ‘e fiema‘u ke ngaahi - fetu‘utaki mai

- ‘Oku taau ki he taha kotoa pe ke nofo ‘i ha ‘api ‘oku malu, māfana mo mātu‘u, nonga mo tauhi lelei.
- Ka ‘i ai ha me‘a ‘e fiema‘u ke ngaahi, fetu‘utaki mai he vave taha. Ka ai ha palopalema ‘e tu‘u uesia ai ‘a e malu ho‘o mo‘uí ‘oku mahu‘inga ke ke fetu‘utaki mai ka mautolu pea temau ngāue atu leva ki ai ‘i loto pe he houa ‘e 4. Telefoni mai pea lomi‘i e ‘4’ ke fakahoko koe ki he tafa‘aki ‘o e fiema‘u fakavavevave.
- Te mau ngāue leva ki ho‘o fiema‘u makehe he vave taha temau ala lava.
- ‘Oku mau mahino‘i e hoko e ngaahi maumau. Ka hoko ha maumau ko ho‘o ngaue, pe ko e fakatupu ‘e ha taha ho familí pe maheni, kataki ‘o fakahā mai ke mau ‘ilo ki ai. Te tau femahino‘aki leva ki hano ngaahi e maumau ko iá mo e me‘a ke hoko atu ki ai.

Ko e hā ha ngāue te ke lava pe ‘e koe ‘o fai

Te ke lava pe ‘o fai kii ngaue i‘iki hange ko hono fakama‘u ha me‘a ‘oku homohomo pe fetongi ha fo‘i ‘uhila ‘oku mate. ‘E ‘ikai fiema‘u ia ke ke toe fetu‘utaki mai ka mautolu fekau‘aki mo e fanga ki‘i ngaue ikiiki pehee, tukukehe kapau he ‘ikai te ke lava ‘o ngaahi pe ‘ikai ‘i ai ha‘o me‘angāue ke ngaahi ‘aki.

‘Oku mahuinga ke ke ‘uluaki fetu‘utaki mai kiate kimautolu kimu‘a kapau ‘oku fiemau ke fai ha fakalelei‘i pe ko ha ngaahi ngaue lalahi kiho fale.

Oku ‘i ai e tu‘unga ma‘olunga oku fiema‘u ke aa‘u kiai ‘ae ngaue pea kuo pau ke mau vakai‘i ‘ae tu‘unga ho‘o ngaue. ‘I he vakai‘i ‘ae ngāue na‘a ke faí, ‘oku ‘ikai tatau ia mo ‘emau ngaahi tu‘unga ngaue, temau ui leva ‘e mautolu ha kau konitulekitoa (contractors) ke nau to e ngāue ki ai. ‘E malava ke hilifaki atu e totongi ia ka koe, ko ia ai ‘oku pau ange pe ke ke ‘uluaki fetu‘utaki mai.

‘E malava foki ke hoko ha ngāue ‘oku ke fai ki he falé ke mata’aki ai ha vali (lead paint) pe kemikale ‘esipesitosi (asbestos).

Ko ia ta’ofi leva ha ngāue ‘oku ke fai ‘okapau ‘oku ke ta’epau’ia pe fakatokanga’i ha maumau ‘oku hoko ki ha naunau ‘o e falé ‘oku ngali ma’u ai e ‘esipesitosi (asbestos) pe ko e vali (lead-paint). ‘Oku mau ngāue’aki e kakai nimamea’a (tradespeople) ‘oku nau ‘ilo mo taukei he ngāue ki he ngaahi kemikale fakatu’utamaki pehe ni.

Ngaue’aki ‘a e kau nimamea’á (tradespeople) ki he ngāue atu ki ‘api na

‘Oku mau ngaue’aki ‘a e kau konitulekitoa (contractors) ke nau fai ‘emau ngāue monomono mo fakasanisani ‘i ‘api na.

Ko ‘emau kau konitulekitoa tenau:

- faka’apa’apa’i ho’o me’a fakapulipuli (privacy) pea mo tokanga’i lelei ho falé mo ho’o koloa.
- te nau tuku atu ha fekau ‘o fakahā ai honau hingoa, fika telefoni, ‘aho, taimi mo e ‘uhinga ‘enau ta atú kapau na’e ‘ikai te ke ‘i ‘api na he taimi ne nau telefoni atu ai.

- fakahā atu ‘enau kaati ID ‘oku ‘asi ai honau la’i taa. Kapau ‘e ‘ikai ha’a nau kaati ID ‘oua na’a ke faka’ataa ke hū atu ha taha ki fale - fekau ke nau foki ‘o ha’u mo ha ID.
- fakahā atu ka ‘i ai ha ngaahi fiema’u fakamalu’i ke tauhi pau ki ai lolotonga ‘enau ngāue pea mo kei malu pe, ma’a pea mo maau ho fale he hili e kakato ‘a e ngāue. Te nau toe hiko foki ‘enau veve ‘o ō mo ia.
- teuteu lelei mo anga fakamatāpule ki a koe he taimi kotoa pe.

Kapau ne ta’efakafiemālie ki a koe ha ngāue na’e fakahoko ‘e ha konitulekitoa pe ne ‘ikai sai ha’a ne to’onga ki a koe, kataki ‘o tala mai ke mau ‘ilo ki ai. ‘Oku mahu’inga foki kia kimautolu ke mau ‘ilo ha ngaue lelei ‘aupito na’e fakahoko he’e konitulekitoa. Kataki ‘o fetu’utaki mai he 0800 801 601 mei he 8am ki he 6pm Mōnite ki he Falaite.

‘A’ahi ‘api ‘a e Kāinga Ora

‘Oku tu’o taha he ta’u ‘emau ‘a’ahi ke fakahoko ‘a hono sivi’i ‘a ‘emau ‘ū ‘api. Ko e ‘a’ahini ‘oku mau sio ai:

- ki he tu’unga ‘oku ‘i ai e ‘apí mo fakapapau’i ‘oku lelei e me’a kotoa ‘oku ngaue fakatatau kihe me’a ‘oku tonu ke hoko.
- pe ‘oku ‘i ai ha ngaahi me’a te ke fiema’u ke tau talanoa ki ai
- pe ‘oku kei ma’u ‘e he falé ‘a e ngaahi tu’unga fe’unga moe tu’utu’uni ‘e he lao Residential Tenancies Act pea mo e tu’utu’uni ‘o e malú mei he vela.
- ki he smoke alarms mo fakapapau’i ‘oku kei tu’u ‘i hono tu’u’angá mo kei ngāue lelei

Temau ‘oatu ha tohi ‘i loto he houa ‘e 48 kimu’a pea fakahoko e ‘a’ahi ‘api, tukukehe kapau te ke loto koe ke vave ange. Kapau te ke ta’efiemālie ki he taimi temau fokotu’u atú pea ke fakahā mai ka mau toe vakai’i ha taimi kehe.

Fakatokanga’i: ‘Okapau temau ‘a’ahi atu ki ‘api na ‘i ha ‘uhinga kehe kae ‘ikai ko ha sivi he ‘ikai temau ‘oatu ha tohi fakatokanga houa ‘e 48.

Ko e taimi ‘a’ahí ‘oku fa’a a’u ki he miniti ‘e 20 pea ‘oku fakahoko pe ‘a e sivi ‘e he taha e kau ngāue ‘a e Kainga Ora pe ko ha ‘inisipekita mei ha kautaha sivi fale.

Kuopau ke ‘i ai ma’u pe ha taha lahi ‘i ‘api na ‘i he taimi ‘a’ahi, tautefito pe ki ha taha ne kaungā fakamo’oni he aleapau Tenancy Agreement. Ka faingatāmaki ia pea ‘oku malava pe ke ke alea’i ha taha lahi ko hao maheni pe famili ke ‘i ‘api na he taimi ‘a’ahi.

Ko e taimi ‘a’ahí ko ha toe faingamalie ia ke fai ai ha talanoa ki ha ngaahi founa temau lava ‘o toe tokoni atu ai ka koe.

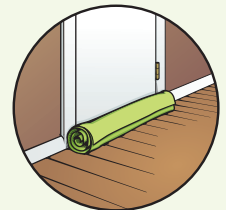
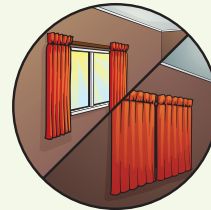
Ko e founga hono tauhi ho falé ke māfana mo mātu'u he taimi momoko

‘Oku fakafuofua ki he lita vai ‘e 8 ‘oku tānaki ‘i he ngaahi ‘api ‘i Nu’usila ní he ‘aho kotoa mei he nga’unga’u ‘o e ‘ea. Koe fanga ki’i ngāue ‘i’iki hangē ko e feime’atokoni, kaukau, pea mo e taufoo ‘i lotofale oku ne fakatupu mahamahaki meihe nga’unga’u. Ke mātu’u mo fakatupu mo’ui lelei ho falé muimui ki he fanga ki’i sitepu ko eni:

- Holo mātu’u e holisi mo e ‘ū matapā sio’atá ka ‘oku to’i ai ha vai pe nga’unga’u.
- Fakaavaava e ‘ū matapā sio’atá he taimi pongipongi kapau ‘oku ke lolotonga kaukau pe feime’atokoni.
- Kapau ‘e lava pea tau e foo ‘i tu’a ke mātu’u ai. Pe ‘i ha loki ‘o tāpuni e matapaá kae fakaavaava e ‘ū matapā sio’ata
- Fakamo’ui e ii ‘i falekaukau pea mo ee ‘i peitó ke ne tafi’i e nga’unga’u he taimi ‘e fiema’u ai.

Ko ha ‘api ‘oku mātu’u ‘oku faingofua ange mo ‘ikai fakamole ke fakamāfana’i. Ko e lahi ange nga’unga’u e ‘eá ko e faingata’a ange ia mo fakamole pa’anga ki hono fakamāfana’i ha fale. Ke ma’ama’a mo faingofua ange hono fakamāfana’i ho falé muimui ki he ngaahi sitepu ko eni:

- Toho e ‘ū puipui lolotonga e ‘ahó ke hū mai e ‘ea māfana ki loto pea tapuni he efiáfí ke puke ‘aki e māfana ‘i loto.
- Ta’ofi e ‘ea momokó mei he ‘ene hū mai ki fale ‘aki hano tātāpuni e fanga ki’i ava he matapā hū’anga, matapā sio’ata, mo e tofunanga.
- Ngāue’aki e femositati (thermostats) mo e me’a tala taimi (timers) ke toki fakamo’ui pe hiita he taimi te ke fiema’u ai.

Malu ‘i ‘api

Ko ho ‘api eni - totonu ke ke ongo‘i malu mo fiemālie ai. Ko e ngaahi founga eni ke ne malu‘i koe ‘i ho‘o nofo.

Ngaahi poini mahu‘inga ki he malu

• Nofo tokanga:

- Ka hoko ha fakatu‘utamaki telefoni ki he 111 ki he Fire/Police/Ambulance
- Kapau ‘oku ‘ikai ko ha fakatu‘utāmaki ka ‘oku ke kei fiema‘u pe tokoni mei he kau polisí telefoni ki he 105 - ‘oku ta‘etotongi
- tauhi mavahe ‘a e ‘ū naunau kona, faito‘o pea mo e naunau fufulu me‘a, ‘i ha loki makehe ‘o loka‘i malu ke ‘oua ‘e a‘u pe lava e fānau ‘o a‘u ki ai.
- Ka inu ‘e ha taha ha fa‘ahinga huhu‘a kona telefoni ki he National Poisons Centre he 0800 764 766.

• Tauhi malu:

- loka e ‘ū matapā sio‘atá mo e ‘ū matapā hū‘angá ‘i ha‘o mavahe mei ‘api mo e taimi po‘uli
- ‘oua na‘a ke faka‘atā ha taha ‘oku ‘ikai ke ke ‘ilo ke hū ki ho fale kapau ‘oku ‘ikai ha‘a ne ID

- Ka uiui mai ha taha mei tu‘a ‘o fakalea atu ko ‘ene ha‘u mei he Kainga Ora ‘oua te ke faka‘ataa ke hū atu ki fale ka ke ‘uluaki ‘eke ‘ene ID ke ke sio ki ai. Kapau ‘e ‘ikai ke ne fakahā atu ha‘a ne ID fekau ke ‘alu ‘o ha‘u mo ha‘a ne ID.
- Kapau ‘oku ke fai pe ‘e koe ha monomono ki ha maumau ‘oku hoko ‘i ‘api na ‘uluaki fetu‘utaki ‘o fakahā mai ka mautolu

• Nofo mateuteu:

- tokanga ki he vela - fakapapau‘i ‘oku mo‘ui mo ngāue lelei ‘a e smoke alarms ‘aki hano toutou vakai‘i ma‘u pe
- ‘ilo e me‘a ke faí ‘o ka hoko ha vela pea muimui ma‘u pe ki he fanga ki‘i founga ke ta‘ofi ‘aki mei ha‘a ne hoko
- fa‘u ha palani fakahaofi mo‘ui mei ha hoko ha vela pea fakapapau‘i ‘oku ‘ilo ki ai e taha kotoa ‘oku mou nofo

- tauhi ma'u pe 'u matapa hua'nga ke 'ataa
- Ka faingamalie pea ke teuteu'i ha ki'i feleoko me'atokoni mo ha vai inu fakafe'unga ki ha 'aho 'e tolu ko e tokateu ki ha fakatamaki.

- hu 'o memipa he kulupu Neighbourhood Support Group homou feitu'u. Kapau 'oku 'ikai ha kulupu pehee ho feitu'u, fefe ke ke fokotu'u 'e koe? Ki hono fakaikiiki telefoni ki he **Neighbourhood Support New Zealand** on **0800 4NEIGHBOURS (0800 463 444).**

Ko e hā ha me'a ke fai 'o ka hoko ha vela:

1. Kaila 'fire, fire, fire' ke 'ilo 'e he kakai
2. Hū ki tu'a 'o nofo ai - 'oua na'a ke toe foki ki loto
3. 'Oua te ke toe feinga ke fakahaofi ha koloa
4. Kapau 'oku matolutu'u e 'ahú totolo he vave tahá ki he matapā hū ki tu'a ofi taha
5. Tapuni'i e matapā ke mapuni
6. Fetaulaki ki ha feitu'u malu ke mou fakataha ki ai
7. Telefoni ki he tāmata afi he 111 mei ha feitu'u 'oku malu 'o fakahinohino ka nautolu 'a e tu'asila, manga hala ofi taha, feitu'u mo e kolo 'oku hoko ai e vela
8. Tali ke a'u atu 'a e kau Tāmata Afi. Fakahinohino ka nautolu e feitu'u 'oku hoko ai e velá mo ha taha kapau 'oku 'i loto. 'Oua na'a ke hū ki loto kae 'oua leva kuo tala atu 'e he kau tamate afí kuo malu fe'unga
9. Telefoni mai ka mautolu 'o fakamatala mai 'a e vela ne hoko

Ko e smoke alarms 'i ho fale

'Oku falala'anga 'aupito 'a e smoke alarms kapau te ke tokanga'i lelei mo tauhi ke ma'a ma'u pe. Ko e loki kotoa pe ho falé ke fokotu'u ai e smoke alarm, kau ki ai 'a lotofale, lue'anga ki he ū lokí pea mo e falekaá 'okapau 'oku pipiki mai pe ki fale. Ko e maka 'oku fakamaka'aki e alarm 'oku tolonga pea 'ikai toe lava ia 'o to'o.

Ke tesi'i ho'o smoke alarm:

- lomii 'a e test button 'i ha sekoni 'e ua - pea 'oku tonu ke mo'ui e alarm
- tukuange 'a e me'a lomi - 'e mate mo seti pe alarm 'iate ia pe
- ko e 'ū 'api 'e ni'ihi ne 'osi fokotu'u pe ai e smoke alarm ia. kapau ko ia, 'e 'i ai pe ki'i puha 'oku fakapipiki 'i ha feitu'u 'oku ma'olunga feunga he holisi te ke lava 'o tesi'i mo tamate'i ai 'a e alarm.

ka 'ikai mo'ui e alarm pe 'oku ke tui 'oku maumau pe vaivai e maka, telefoni 'o fakahā mai 'i he **0800 801 601 mei he 8am ki he 6pm Mōnite ki he Falaite**

Ki ha toe fakamatala fekau'aki mo e malu mei he velá 'a'ahi ki he uepisaiti 'a e Fire Service he:

www.fire.org.nz

Malu'i ho falé mei ha vela

Ko e 'ū me'a eni te ke lava 'o fai ke tokanga'i 'aki ho falé ke hao pe fakasi'isi'i 'aki ha faingamālie ke hoko ai ha vela.

- 'Oua 'e tuku ofi e 'ū naunau lotofale, vala mo e puipuí ki ha hiita (heater) pe tofunanga ke ofi ange he mita 'e 1.
- Tata e efuefu'i malalá 'o fa'o 'i ha koniteina ukamea 'o tuku mama'o mei fale - he 'e malava pe ke mo'umo'ui 'a efú 'o a'u ki he 'aho 'e 5 pea toki mate. Oua 'e tuku 'a e 'efu'i malala ha koniteina pelesitiki.
- Tamate'i ma'u pē 'a e 'aofi mohenga 'uhilá mei he palaki holisi kimu'a pea ke toki mohe. Ko e fakakaukau lelei ia ka ha'u ha taha 'o sivi'i ho'o 'ū me'a 'aofi 'uhilá he ta'u kotoa ke fakapapau'i 'oku kei malu ke ngāue'aki.
- Toutou vete 'o fufulu ma'u pe 'a e ii fakamanava 'ea 'i peito Fufulu 'aki ha vai mo ha koa pea tuku ke mātu'u pea ke toki tau fakafoki.

'Oku lahi e ngaahi vela ko e tupu mei he feime'atokoni.

- 'Oua 'e tuku mo'ui pe 'ū mata 'o e sitou ta'etokanga'i tautefito kapau 'oku ke ngāue'aki ha lolo pe ngako ki ho'o feime'atokoni.
- tamate'i 'a e mata e sitoú kapau 'oku kohu ha ngako pe lolo.
- Toho e puipuí pea 'unuaki'i e sioki 'uhilá mo e 'ū konga tauveli holoholó ke mama'o mei he sitou.
- fakama'a ma'u pe momomomo'i me'akaí mei he me'a tunu tousi (toaster), pea fufulu ke ma'a e loto 'ōvani.

Ko ho kaungāfeitu'u

Ko e kaungā'apí ko e kupu mahu'inga ia 'o e nofo 'i ha fa'ahinga komiuniti.
Te nau lava 'o fa'u e komiunitii ke hoko ko ha feitu'u lelei ki he nofo.

'I he nofo fakakomiunitii 'oku tonu ke tau:

- mahino'i 'oku kehekehe pe taha kotoa pea kehe mo e founga 'oku fai'aki ha ngāue, pea 'oku sai pe ia
- pōtalanōa 'i ha hoko ha ngaahi palopalema, fanongo ki he fakakaukau 'a e kakai kehé pea mo feinga ke fai ha felotoi ki ha me'a 'e sai ki he taha kotoa pe
- tokanga atu ki he kaungā'api kapau 'oku 'ikai ha taha ai pea lipooti ha me'a 'oku ngali fakatupu hu'uhu'u
- fetoka'i'aki 'o tauhi pe longoa'a (kapau 'oku fai ha paati, hiva, tatangi e alarm, ta fasi he loto me'alele mo e ha fua) ke 'oua 'e hoha'a'ia e kaungā'api tautefito ki he taimi po'uli
- kātaki'i pe fanau 'a e kaungā'api 'okapau 'oku nau va'inga 'i tu'a tukukehe kapau 'oku nau fu'u longoa'a 'i he taimi hala pe fuoloa 'enau hoha'a
- tauhi ma'u pe hū'anga me'alele fakatokolahi ki hala lahi ke 'ataa
- tauhi hotau loto 'api na ke ma'a

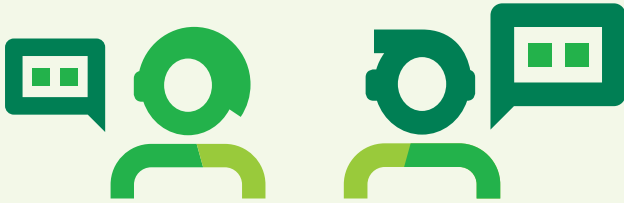
Taimi te ke hiki ai ki ho fale fo'ou fakalea atu ki he kaungā'api 'o fakafe'iloaki koe ki ai 'okapau te ke ongo'i fiemalie pe ki ai. 'E faingofua ange hano fakatokamalie ha ngaahi me'a 'e hoko kapau 'oku ke maheni mo e kaungā'api.

Fakakaukau'i na'a lava ke ke hū 'o memipa 'i ha kulupu fetokoni'aki fakakaungā'api ho feitu'u - ko e founga lelei ia ke ke maheni ai mo e kakai. Pe, kapau 'oku 'ikai ha kulupu 'i ho feitu'u vakai na'a ke lava 'e koe 'o fokotu'u. Ka 'oku ke fie'ilo lahi ki ai, fetu'utaki 'o talanoa mo e **Neighbourhood Support New Zealand 'i he 0800 463 444.**

Ko e tokoni 'aonga:

'Oku 'i ai e kongā 'i mui he tohi ni 'oku 'ataa ke ke hiki ai e hingoa 'o ho kaungā'apí mo 'enau fika telefoni.

Fakalelei'i ha palopalema

Neongo ho'o nofo vālelei mo kaungā'api 'e 'i ai pe taimi temou fetōkehekehe'aki ai. Feinga ke ke 'uluaki talanoa ki ho kaungā'api lahi e ngaahi palopalema 'oku solova 'aki hano talanoa'i.

Kapau 'e 'ikai lava 'o solova e palopalema, 'oku totonu ke ke lipooti ki ha ngaahi sino ma'u mafai.

- Kapau 'oku ke palopalema'ia 'i he longoa'a, ta ki he Noise Control Office 'a e kosilio.
- Ko e ngaahi ngāue ta'efakalaó lipooti ia ki he kau polisi.
- Kapau 'oku 'i ai ha palopalema fekau'aki mo ha kuli, telefoni ki he Animal Control Office 'a e kosilio.
- Kapau 'oku ke tui 'oku 'i ai ha taha 'e ngali lavea ha me'a, ta ki he kau polisi he vave taha.

Ko e hā ha me'a 'a e Kainga Ora 'e fai?

'Oku 'ikai ha taha ia te ne tali ha to'onga 'oku fakafelekeu 'i he nofo melino, fiemālie, tau'ātaina mo e malu 'a kinautolu 'oku te nofo vāofi mo ia. Kātaki 'o telefoni mai ka mautolu ka 'oka ke fiema'u ha tokoni fekau'aki mo e palopalema 'i ho feitu'u. Te mau ngāue fakataha mo koe mo ha taha kehe 'e kau mai ke solova 'a e palopalema ko ia.

Ko hono ohi ha'o pele (pet) 'i 'api

'Oku tali 'e he lenilooti Kāinga Ora ha'o pele (pet) 'i 'api. 'Oku mau 'ilo'i lelei 'a e hoko e fanga pelé ko e takanga ki he 'emau kau nofo totongi mo 'enau fanau pea 'oku mau pou pou'i e ngaahi lelei 'oku nau ma'u mei he 'enau tauhi pele 'oku fai.

Kapau 'oku ke fiema'u pe 'oku 'osi 'i ai hao ki'i pele ohi 'oku 'i ai e fanga ki'i tu'utu'uni 'oku fiema'u ke ke 'ilo ki ai.

‘Oku ‘i ai nai ha ngaahi tu‘utu‘uni ki hono tauhi ha’a te ki’i pele?

Ko ia, ‘oku ‘i ai e lao ki hono tauhi ‘o e fanga pele pea ‘oku muimui kotoa ki ai mo e toenga e kakai ‘o Nu’usila ni. Fakatātā ‘aki eni. Ngalingali ‘oku ‘i ai pe tu‘utu‘uni mo e lao fakakosilio kapau ‘oku ke nofo apartment fekau‘aki mo hono tauhi ai ‘o e fanga pele (kau ai e pusi).

‘Oua te ke hoha’a - temau vakai’i ia ‘e mautolu ‘o toki paasi atu ka koe.

Kapau te ke fiemau ha ki’i pele ko ha pusi pe kullii pe ‘oku ke nofo ‘i ha feitu‘u ‘uta pea te ke fiema’u ha monumanu kehe **telefoni mai he 0800 801 601 mei he 8am ki he 6pm, Mōnite ki he Falaite** Taimi te ke telefoni mai a’i te mau ‘eke atu ha fanga ki’i fehu’i fekau‘aki mo ho’o ki’i pele.

‘E fiema’u ke ke fakamahino mai pe ‘oku ‘osi ‘i ai hao ki’i pele, pe ‘oku ke fakakaukau ki kumi ha kullii, pusi pe ha toe monumanu kehe, ko e kongā ‘o ho’o aleapau nofo totongi mo mautolu. Te mau fiema’u foki ke tănaki ha ngaahi fakamatala fekau‘aki mo ho’o ki’i pele.

Te mau fiema’u ke ke fakamo’oni ‘i he foomu Pet Information Form pea ke ke loto foki ke ke hoko ko ha tokotaha tauhi pele lelei. Ta mai pe ka mau ngāue mautolu ke fakakakato atu ia ma’au.

Ko ho kaungāfeitu’u

Kataki ‘o malu’i ‘emau kau ngāue pe ko e kau nimamea’a (tradespeople) mei ho’o kullii he taimi te nau a’ahi atu ai ki ‘api na. ‘Oku ‘uhinga eni ki ha fa’ahinga kullii pe, lahi pe si’i.

Ko ho’o aleapau fale

Ko e ngaahi me’a ke ke ‘ilo fekau’aki mo ho’o aleapau
Tenancy Agreement

‘Oku mahu’inga ‘a ho’o aleapau Tenancy Agreement

Ko ho’o aleapau Tenancy Agreement ko e tohi ia ‘oku fakalao. ‘Oku ne fakahā atu ka koe ‘a e me’a te mau fai ma’áu mo ho’o me’a ‘e fai ma’a kimautolu. Kapau ne te’eki ke ke sio lelei ki ai mahalo na ko e taimi totonu eni.

Kapau te ke fiema’u ha tokoni ke fakamahino atu ‘a e aleapau talanoa ki ho Tenancy Manager, pe kapau te ke fiema’u ha taha fale’i tau’ātaina telefoni ki he Tenancy Services ‘i he **0800 TENANCY (0800 83 62 62)**.

Taimi ‘e ni’ihi ‘e ‘ikai fenāpasi ‘a e palani (ka koe pe ka mautolu) pea tupu ai ha ta’efemahino’aki. Kapau ko ha me’a na’a mau fai, pe te’eki ke fai, pe fiema’u ke fai, fetu’utaki mai kia mautolu. Telefoni mai he **0800 801 601 mei he 8am ki he 6pm**, Mōnite ki he Falaite.

Pea kapau ko ha me’a ‘oku mau hoha’a ki ai te mau fetu’utaki atu kia koe.

Totongi rent

‘Oku mahu’inga ke totongi ho’o rent pea totongi ‘i hono taimi. Kapau ‘oku faingatāmaki fetu’utaki mai he vave taha.

- Ko e rent ‘oku totongi fakauike
- ‘Oku ‘alea’i fakata’u ma’u pe ‘a e rent ‘e he potungāue Ministry of Social Development
- Telefoni ki he Ministry of Social Development ‘oua toe tatali kapau ‘oku ‘i ai ha liliu ki ho’o nofo koe’uhi ke nau fakapapau’i ‘oku ke totongi ‘a e mahu’inga totonu
- Fetu’utaki mai ke tau talanoa ‘okapau ‘oku ‘i ai ha ngaahi fehu’i fekau’aki mo ho’o rent.

Ko e tokoni ‘aonga: Ko e fatongia ia ‘o e Kāinga Ora ke nau tokanga’i ho nofo’anga, ka ‘oku ‘ikai kemau kaunga ki ha maumau, vela pe kaiha’asi ha’o naunau fale pe ha koloa kehe. ‘Oku mau fokotu’u atu ke ke alea’i ha malu’i ke malu’i’aki ho’o koloa.

Ngaahi fakamatala mahu'inga ki ho 'api

Tauhi ho'o ngaahi fakamatala mahu'ingá 'i ha feitu'u pe 'e taha.
Kosi'i e kaati ko ení 'o fakapipiki he 'aisi

'Aho hiko veve:

'Aho hiko veve recycling:

Hingoa 'o e Tenancy Manager:

Kautaha 'uhila:

Feime'atokoni 'i ho 'api: kasa 'uhila

Naunau fakamāfana 'i ho 'api: kasa 'uhila

Telefoni/Kautaha 'Initaneti:

Hingoa 'o e Building Managers mo e fika telefoni:

Fika telefoni 'a e Council Noise Control:

Fika telefoni 'a e Council Dog Control:

Fika telefoni 'a e Citizen's Advice Bureau:

Fika telefoni 'a e 'apitanga polisi:

Hingoa mo e fika 'a e kaungā'api

Hingoa:

Fika:

Hingoa:

Fika:

Hingoa:

Fika:

Hingoa:

Fika:

Hingoa:

Fika:

Hingoa:

Fika:

Ko 'eku fika customer reference number:

TELEFONI TA'ETOTONGI

0800 801 601

Telefoni i loto he 8am ki he 6pm, Mōnite ki he Falaite. 'Oku ta'etotongi, tatau pe kapau ko ho'o ta mei ha telefoni to'oto'o.

Ngaahi fika mahu'inga kehe:

Telefoni ki he Kainga Ora he
0800 801 601
i he vaha'a oe 8am ki he 6am
Monite ki he Falaite

